

BILTEN SLOVENSКИH TERENSKIH BIOLOGOV IN LJUBITELJEV NARAVE

Letnik II
Številka 2
ISSN 2232-5999

TRDOZAV

Harlekinska polonica | Intervju: Boris Kryštufek
Določevalni ključ: mravljiščarji | Netopirji in lyssavirusi
Ekologija jazbeca | Pisani akrobati
Petelinček | Vpliv onesnaženja na kite in delfine

Izdali, založili in na svetlo dali:

Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija Ljubljana,
Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije,
Slovensko odonatološko društvo,
Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev,
Botanično društvo Slovenije,
Društvo za ohranjanje, raziskovanje in trajnostni razvoj Dinaridov – DINARICUM,
Morigenos – slovensko društvo za morske sesalce in
Herpetološko društvo – *Societas herpetologica slovenica*.

Uredniški odbor:

Anamarija Žagar, Barbara Zakšek, Damjan Vinko, Rudi Verovnik, Branka Trčak,
David Stankovič, Slavko Polak, Petra Muhič, Kostja Makarovič, Rožle Kaučič,
Ana Hace, Matjaž Bedjanič.

E-mail uredniškega odbora: bilten.trdoziv@gmail.com

Uredil: Damjan Vinko

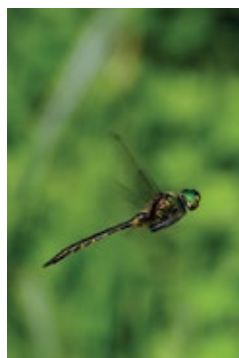
Oblikovanje in prelom: Vito Babuder, Društveno stičišče STIKS

Jezikovni pregled: Urška Honzak, Društveno stičišče STIKS

Tisk: Tiskarna Kaučič d. o. o., Košnica pri Celju
Naklada 4. zaporedne številke: 850 izvodov

Vse pravice pridržane. Ponatis celote ali posameznih delov je dovoljen le s pisnim privoljenjem uredniškega odbora. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredniškega odbora ali izdajateljev. Za vsebino biltena so izključno odgovorni izdajatelji, Evropska komisija in drugi sofinancerji niso odgovorni za morebitno uporabo informacij. Prispevki niso honorirani. Nepodpisane fotografije in ilustracije so del arhiva biltena, izdajateljev ali avtorjev besedil.

Vsi potencialni pisci, fotografi in ilustratorji vabljeni k sodelovanju pri nastajanju naslednje številke biltena. Prispevke za naslednjo številko zbiramo do 1. aprila 2014. Prispevke lahko pošljete na bilten.trdoziv@gmail.com.

Fotografija na naslovnici:

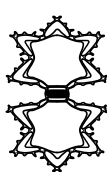
Fotografija pegastega lesketnika (*Somatochlora flavomaculata*) je bila ena izmed 134, ki je prispela na fotografski natečaj Slovenskega odonatološkega društva Pisani akrobati.

Foto: Saša Aleksander Vilfan.

Bilten so finančno omogočili ŠOU v Ljubljani, Društveno stičišče – STIKS, Evropska komisija (program Vseživljenjsko učenje) in izdajatelji.

- 3 Uvodnik
- 4 Ugrizni me nežno – netopirji in lyssavirusi ter stanje v Sloveniji
- 6 Stoletnica fotografije na nahajališču kranjskega jegliča v soteski potoka Kobilji curek
- 7 Izlet v Nacionalni park Risnjak
- 9 17. evropski herpetološki kongres
- 10 Vpliv kemijskega in mehanskega onesnaženja na kite in delfine
- 11 Osrednja tema: Harlekinska polonica – nevarnost z vzhoda
- 15 Tujerodna zlata rozga, nadloga Ljubjanskega barja
- 16 Jazbec – ponočnjak v progasti spalni srajci
- 18 Kačja jajca v okolici Ljubljane
- 19 Intervju: Boris Kryštufek
- 23 Metulji Notranske in Primorske
- 24 Določevalni ključ: Mravljičarji Slovenije
- 27 Osebna izkaznica: Petelinček (*Zerynthia polyxena*)
- 28 Spletni portal www.sporocivrsto.si
- 29 Društvene novice
- 38 Fotografski natečaj Pisani akrobati
- 40 In memoriam prof. dr. Nada Gogala
- 41 Razvedrilo
- 42 Napovednik
- 43 Predstavitev društev – izdajateljev

Tujerodna zlata rozga, nadloga Ljubljanskega barja

Besedilo: Petra Hladnik in Igor Nekrep

Še preden Ljubljansko barje prekrijejo jesenske meglice, se barjanska ravnica ovije v rumeno barvo, barvo zlate rozge. A na zapuščenih zemljiščih in ob kanalih ne cveti domorodna navadna zlata rozga (*Solidago virgaurea*), temveč katera izmed tujerodnih vrst: kanadska (*S. canadensis*) in/ali orjaška zlata rozga (*S. gigantea*) (za obe vrsti v nadaljevanju uporabljamo izraz zlata rozga).

Orjaška zlata rozga (*Solidago gigantea*) (foto: Petra Hladnik).

Zlata rozga je najpogostejša tujerodna invazivna rastlina na območju Ljubljanskega barja. Pred nekaj desetletji je bilo le za vzorec, do danes pa se je razširila na celotno zavarovano območje. Preglavice povzročajo predvsem rastlinskim in živalskim prebivalcem Barja, saj izpodriva domorodne rastlinske vrste, zmanjšuje raznovrstnost opraševalcev ter uničuje življenjski prostor nekaterih ogroženih travniških ptic (npr. kosca, prepelice, velikega škurha).

Čeprav jo lahko opazimo tudi ob cestah in železnici, marsikdo ne ve, da gre za pritepenko iz Severne Amerike. Da je to res trdovratna rastlina, je ugotovil vsak, ki se je kdaj lotil njenega odstranjevanja. Eno izmed orožij te trajnice so korenike, ki omogočajo vegetativno razrast in s tem širjenje sestoja. Če se je hočemo znebiti, je najučinkoviteje, da jo redno pulimo oz. izkopavamo ali redno kosimo.

V letu 2013 smo zlato rozgo vzeli pod drobnogled sodelavci Lutre, Inštitu-

ta za ohranjanje naravne dediščine. V sklopu projekta *Ohranimo biodiverzitetu Ljubljanskega barja*, ki ga sofinancira Mestna občina Ljubljana (MOL), smo preverjali učinkovitost odstranjevanja zlate rozge z metodo puljenja. Na območju MOL znotraj Krajinskega parka Ljubljansko barje smo v času od aprila do septembra na poskusnih ploskvah izvajali večkratna puljenja. Na ploskvah smo beležili gostoto in višino izpuljenih poganjkov zlate rozge ter popisovali druge prisotne rastlinske vrste in njihovo razrast. Metoda se je izkazala za zelo učinkovito. Ob vsakem naslednjem puljenju je pognalo manj poganjkov zlate rozge, na populjenih površinah pa so se uspešno razrasle (večinoma) avtohtone rastline.

Organizirali smo tudi predavanja v osnovnih in srednjih šolah na temo tujerodnih invazivnih vrst in njihovih vplivov ter ozaveščevalne akcije odstranjevanja zlate rozge. Akcijam so se pridružili prostovoljci in dijaki Biotehničnega centra v Ljubljani. S skupnimi močmi smo odstranili zlato rozgo s površine približno 500 m². Puljenje zlate rozge je učinkovito predvsem na manjših, omejenih površinah. Na Barju, kjer zlata rozga tvori cele sestoje, je njena popolna odstranitev malo verjetna. Da omejimo njeno širjenje, jo je smiselno večkrat letno kositi. S tem dosežemo, da se sčasoma v koreninah izčrpajo zaloge hranil in rastline propadejo, vendar je ta metoda neselektivna in vpliva tudi na druge rastline na tej površini. Za preprečevanje širjenja plodov je zlato

Akcija odstranjevanja zlate rozge z dijaki BIC Ljubljana (zgoraj) in njen rezultat (spodaj) (foto: Petra Hladnik).

rozgo smiselno kositi vsaj pred cvetenjem, saj tako preprečimo nastanek novih semen in širjenje rastlin s kalicami. Previdno pa moramo ravnati s cvetočimi rastlinami, saj lahko tudi po odstranitvi do konca razvijejo plodove. Dodatni preventivni ukrep proti širjenju je tudi ozelenitev golih bregov ob vodotokih in na ruderalnih površinah z domorodnimi rastlinami.

Za namen ozaveščanja o problematiki tujerodne zlate rozge smo izdelali tudi zloženko, ki je dostopna na spletni strani <http://lutra.si>. Širite informacije o invazivnosti zlate rozge in s tem pomagajte pri ohranjanju biodiverzitet. 🌿

Drugo puljenje zlate rozge na eni izmed poskusnih ploskev v juniju 2013 (foto: Marjetka Šemrl).

KAČJI PASTIRJI V ZOO LJUBLJANA

Ker so bili mnogi, med njimi je bilo tudi veliko najmlajših, navdušeni nad predstavitvami kačjih pastirjev, bomo delavnice v ZOO Ljubljana prihodnje leto ponovili (foto: Maja Vrhovnik).

Spomladi 2013 se je mladim kačjepastircem porodila ideja o izobraževalnih odonatoloških delavnicah, ki bi potekale v ljubljanskem živalskem vrtu. Ker sem sama že vodnica v ZOO Ljubljana, sem lahko hitro preverila njihov interes, ki je bil navdušen, saj je izobraževanje obiskovalcev eden od glavnih namenov živalskih vrtov. Tako smo člani SOD poleti in jeseni 2013 izvedli 12 dnevnih delavnic, ki se jih je udeležilo več kot tisoč ljudi, od najmlajših do starejših. Razložili smo jim, kje kačje pastirje najdemo, koliko jih je, kaj jih ogroža, s čim se prehranjujejo in kako se razmnožujejo, ter marsikaj drugega. Mnogi izmed njih so pokazali tudi interes za opazovanje teh pisanih žuželk v naravi, zato bi v društvu prihodnje leto radi organizirali tudi izlete za širšo javnost. Seveda pa bomo v živalskem vrtu tudi naslednjo sezono nadaljevali z delavnicami. Vabljeni!

Besedilo: Nina Erbida in Damjan Vinko

JESENSKI TEREN ZA NOČNE METULJE

Jesenski pedic (*Colotois pennaria*).

V soboto, 19. oktobra 2013, smo pod vodstvom Matjaža Ježa opazovali nočne metulje na Konjiški gori. Zaradi močnega vetra in polne lune je bilo število opazovanih vrst pod pričakovanji. Kljub temu smo opazovali okrog 27 vrst nočnih metuljev, ki so prileteli tako na svetila kot tudi na vinske vabe. Najpogostejši metulj je bil jesenski pedic (*Colotois pennaria*).

Besedilo in foto: Barbara Zakšek

40. SREČANJE ENTOMOLOGOV SOSEDNIJH DEŽEL

Peter Tonkli, dolgoletni sodelavec Jana Carneluttija na Biološkem inštitutu Jovana Hadžija na SAZU, je z udeleženci 40. srečanja entomologov sosednjih dežel delil svoje spomine na pokojnega entomologa (foto: Slavko Polak).

Kot že 39 let poprej je tudi letos zadnjo oktobrsko nedeljo, natančneje 27. oktobra 2013, potekalo srečanje entomologov sosednjih dežel. Organizator SEDŠM je v prostorih Notranjskega muzeja Postojna na ta jubilej zvalil 49 entomologov iz Slovenije, Italije, Avstrije, s Hrvaške in Slovaške ter tako znova dokazal, da se za prihodnost tovrstnih srečanj ni bati. Srečanje je bilo obogateno s štirimi predavanji; prvo je postreglo z retrospektivo o entomologiji na Slovenskem in zgodovino srečanj entomologov sosednjih dežel, zadnje pa s sodobnim izzivom taksonomije kobilic s primeri s sosednje Hrvaške. Zahodni sosedi so nam predstavili raziskovanje hroščev krešičev vlažnih habitatov v Furlaniji. Na dogodku smo se z osebni zgodbami, fotografijami in radijskim posnetkom spomnili tudi mentorja slovenskih metuljarjev, lani preminulega entomologa dr. Jana Carneluttija. Entomologi že sedaj vemo, kaj bomo počeli zadnjo oktobrsko soboto prihodnjega leta. Vabljeni, da se nam pridružite.

Besedilo: Damjan Vinko

ŽIVALI NA OBISKU

Višnjeva deva (*Aeshna affinis*)
(foto: Barbara Zakšek).

V novembru 2013 je v Hostlu Tresor v Ljubljani potekalo več predavanj, na katerih so različni govorniki predstavljali področja svojega delovanja. 6. novembra smo lahko slišali več o eksotičnih hišnih ljubljencih, 13. sta Petra Hladnik iz Lutre in Gregor Lipovšek iz herpetološkega društva predavala o invazivnih vrstah pri nas, 20. pa je Miha Krofel v okviru projekta Slowolf predstavil velike zveri. 27. novembra sta potekali predavanja pod skupnim naslovom Pisani svet žuželk. Nina Erbida iz Slovenskega odonatološkega društva je predstavila kačje pastirje, Barbara Zakšek iz Društva za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije pa je navzoče seznanila s pisanim svetom dnevnih in nočnih metuljev. Vsi sodelujoči so na predavanjih predstavili tudi delovanje društev, iz katerih prihajajo.

Besedilo: Damjan Vinko

Botanični večeri
6. januar 2014, 18.00
Gimnazija Bežigrad, Ljubljana.
Predavanje dr. Jožeta Bavcon: Botanični vrt – novosti in dejavnost.

Pisani akrobati
7. januar 2014, 18.00
Oddelek za biologijo BF UL, Ljubljana.
Otvoritev razstave avtorjev, prijavljenih na fotografski natečaj Pisani akrobati, s podelitvijo nagrad, pogostitvijo in predavanjem o kačjih pastirjih Slovenije. Razstava bo postavljena 3 tedne.

Potopisno predavanje: Hatanga, Rusija
15. januar 2014
Oddelek za biologijo BF UL, Ljubljana.
Predavanje Petre Muhič o Hatangi, severna Sibirija.

Fotografska razstava o netopirjih
januar 2014
OŠ Antona Martina Slomška, Vrhnika.
Več na netopirji@guest.arnes.si.

Dinaricumov izlet
januar 2014
Naravni rezervat ustja Soče, Italija.
Na januarskem izletu bomo imeli možnost opazovati predvsem vodne vrste ptic, ki v območju rezervata prezimujejo. Izliv Soče predstavlja eno najpomembnejših sladkovodnih mokrišč v severnem Jadranu, ki v zimskih mesecih privablja na tisoče ptic. Družbo pticam delajo beli kamarški konji, ki se prosto pasejo v rezervatu.
Več na <http://www.dinaricum.si>.

Občni zbor SDPVN
januar 2014
Oddelek za biologijo BF UL, Ljubljana.
Več na netopirji@guest.arnes.si.

Foto: Barbara Zakšek.

Botanični večeri
februar 2014
Gimnazija Bežigrad, Ljubljana.
Király Gergely bo v angleščini predaval o robidah v flori Slovenije.

Varstvo dvoživk v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib 2014
februar–april 2014
Večna pot, Ljubljana.
Vabimo k udeležbi na večernih prenašanjih dvoživk čez cesto na odseku Večne poti, kjer bomo postavili zaščitno ograjo.
Več na <http://dvozivke.blogspot.com>.

Varstvo dvoživk na cestah severovzhodne Slovenije
februar–april 2014, vsak dan med 21.00 in 23.00
Več lokacij v Pomurju.
Pridružite se nam pri reševanju dvoživk med spomladansko migracijo. Prostovoljci bomo prenašali dvoživke čez ceste ob Ledavskem, Bukovniškem in Blaguškem jezeru, v Kančevcih, Črešnjevcih, Podgradu, Petanjcih in Borecih, želimo pa jim pomagati še na drugih pogubnih cestnih odsekih. Za dogovor pokličite Kristjana Malačiča na 041 670 956 (Goričko) ali Gregorja Domjanika na 031 340 399 (druge regije).

Občni zbor BDS s predavanjem
3. marec 2014
Gimnazija Bežigrad, Ljubljana.
Volilni občni zbor s predavanjem Valerije Babij: Rastlinski motivi na kovanjih.

Fotografski nagradni natečaj Živa voda
do 10. marca 2014
Sodelujete lahko na fotografskem nagradnem natečaju na temo biodiverzitete celinskih voda.
Več na <http://aquaviva.si/foto-natecaj>.

SOD-ovanje: slovenska imena balkanskih vrst
18. marec 2014, 18.00
Vojkova 63, Ljubljana.
Marčevsko odonatološko srečanje bo namenjeno nadaljevanju postopka pridobivanja slovenskih imen za tiste vrste kačjih pastirjev, ki živijo na širšem območju Balkana in slovenskega imena še nimajo.

Botanični večeri
7. april 2014
Gimnazija Bežigrad, Ljubljana.
Claudio Battelli bo predaval o morskih makro algah.

Ekosistemi Balkana
26. april–3. maj 2014
Duvanjsko polje, Bosna in Hercegovina.
Tradicionalni izobraževalni tabor študentov biologije.
Več na <http://dsb.biologija.org>.

Botanični večeri
5. maj 2014, 18.00
Gimnazija Bežigrad, Ljubljana.
Špela Novak bo na kratko predstavila floro Triglavskega narodnega parka.

Learning from Landscapes
maj 2014
Puszcza Notecka, Poljska.
Četrti del evropskega projekta nosilca SHS, ki poteka v okviru programa Grundtvig. Delavnica je med drugim sestavljena tudi iz popisovanja favne in flore na gozdnem območju te ledeniške ravnine. Več na damjan.vinko@gmail.com.

Dan očarljivih rastlin
23. maj 2014
Botanični vrt Univerze v Ljubljani.
Praktični prikazi na stojnicah, delavnice, ogledi botaničnih znamenitosti, predavanja ... Več na http://www.plantslo.org/dan_rastlin/index.php.

Botanična delavnica
2. junij 2014
Oddelek za biologijo BF UL, Ljubljana.
Dr. Nejc Jogan bo vodil delavnico Prvi koraki v svet trav.

Botanična ekskurzija
14. junij 2014
Zaključna ekskurzija na Pivška jezera.

SOD-ovanje: Gorenjska
27.–29. junij 2014
Zgornja Radovna.
Odonatološki terenski vikend.

ECOO 2014
7.–10. julij 2014
Montpellier, Francija.
3. evropski odonatološki kongres, sestavljen iz predavanj, plakatov in ekskurzij, se po Portugalski in Srbiji seli v Francijo. Študenti imajo ob zgodnji prijavi možnost pridobiti štipendijo za udeležbo.
Več na damjan.vinko@gmail.com.

OPOMBE:
Več o dogodkih si preberite na spletnih straneh pristojnih društev ali sledite njihovih spletnih listam.

Program je okvirjen, zato so možne spremembe.